

Druga.

Najnowsza historia literatur południowo-słowiańskich i działalność prof. M. Murki. Sprawozdanie krytyczne, napisał Tad. Stan. Grabowski. Kraków 1910, str. 83. — Zanimanje Poljaka Grabowskega za južnoslovanske narode in njihovo kulturo nam je znano že iz enega njegovih prejšnjih spisov, mislim namreč obširno delo; *Współczesna Chorwacya* (Sodobna Hrvaška), str. 398, v dveh delih 1905 in 1908. Tukaj prinaša pisatelj zanimive študije dveh najglavnejših reprezentantov istodobnega hrvaškega literarnega delovanja, v prvem delu zgodovinarja Ks. Šandora-Gjalskega, v drugem pesnika Silvija Kranjčevića. Obljubil je tudi še razpravo o dramatiku Iv. Vojnoviću. V navedeni brošuri pa se bavi pisatelj, kakor je mogoče spoznati že iz njenega naslova, z znanstvenim delovanjem prof. Murka. Prvi del (36 strani) obsega natančno in podrobno analizo Murkove knjige: *Geschichte der älteren süd-slawischen Literaturen*. Leipzig 1908. Ocenjuje jo zelo pohvalno ter dodaja tupatam kaj no-

vega, dasi je opaziti včasih, da pisatelj ni povsod razumel Murkovih misli. Želji, ki jo izraža proti koncu tega dela, se pridružujemo tudi mi, namreč da bi nam prof. Murko kmalu podaril tudi drugi del svoje literature, zgodovino novejšje južnoslovanske literature. V drugem poglavju razpravlja pisatelj po kratkih življenjepisnih noticah o dosedanjem Murkovem znanstvenem delovanju. Ker je obhajal prof. dr. Murko v februarju 1911 — rodil se je namreč 1. 1861. dne 10. februarja — svojo petdesetletnico, je došla omenjena knjiga v nekako proslavo njegove petdesetletnice. Murkovo delovanje na polju slavistike je bilo in je še sedaj vsestransko, tako da moramo res občudovati njegovo agilnost. Že od leta 1886. ga poznamo kot marljivega znanstvenika. Izpočetka so bila njegova dela strože jezikoslovnega značaja, nato se je posvetil bolj literarnemu študiju, pozneje narodopisju ali folkloru. Ponosni smo lahko Slovenci, da imamo v slavistiki zastopana tako slavna imena, kot so Kopitar, Miklošič, Oblak, Štrekelj in Murko. Onim, ki se zato zanimajo, bo knjiga gotovo prav dobro došla. Cena ji je 2 K 40 v.

J. K.

Mladim literatom.

IV.

Naprosil si me, dragi urednik te-le mladoliteratske vadnice, da bi Te eno uro supliral. Prav rad! Ker pa je že stara navada v šolah, da tisti, kdor suplira, ne sega v stroko zadržanega kolega, ampak učencem kaj pripoveduje, posebno kaj takega, kar je njemu najbližje in najljubše, zato tudi jaz v tej suplirani uri ne bom govoril o poeziji, ampak o — prozi.

Proza! — „Uh, ta človek,“ je razlagala lepa gospodična Mira svoji prijateljici Veri, „uh, ta človek, to Ti je sama proza, živa proza — — — obupala bi, tako Ti rečem.“ Če se je ob tem pogledal obrazek lepe Mire, je to od stida namrtnjeno lice izpričevalo, da je tisti človek, ki je po njeni sodbi sama proza — grdež — in dolgočasni pustež. — Iz tega obrazovega izpričevala se da dokazati, da mladi bolj nadejalni — kot nadebudni literati cenijo veliko više pesem — poezijo — nego prozo. Imponira jim edino-le ime: pesnik, prozaik — kdo bi se menil! Zato je čisto naravno, da ga kar ni najti v literarni šoli, ki bi se trudil, da bi oral ledino naše „proze“. Proza, to je dolgčas, prozaik še umetnik ni! Da bi tak nosil dolge lase! Ne sme jih! Kam pridemo?!

Tako-le je diskreditirana uboga proza med mladino (izjeme le potrjujejo pravilo), in vsled tega ni čuda, da dežuje verzov na uredniške mize, da poganjajo križem domovine, kot zvončki sedajle na ledinah in ozarah. Pa zakaj? —

Zato menda, ker človek posameznik prehodi in preživi iste faze v kratkem, kakor so jih preživljali narodi v stoletjih. Vsak narod pa je bil v mladostni dobi pesnik, poezija — mu je bila beseda — ne pa pismo, pa samo beseda ni bila dovolj — še struna jo je morala spremljati. Zato so narodne pesmi najstarejše slovstvo vsakega ljudstva — in zato se pač vsakdo redno poizkusi v pesmi — in ne v prozi, vsakdo, ki razen šolskih nalog čuti v sebi nekaj poklica za leposlovje. Kljub temu pa zgodovinsko-matematično lahko dokažemo, da se je izmed sto takih poizkuševalcev v verzih

rodil komaj en edini pesnik — in še ta morda komaj za toliko, da je po dolgi borbi z založniki doživel izdajo svojih poezij. Mnogi iz one stotine poizkuševalcev opuste kmalu verze in muze, ker je bila stvar le zunanja, bolj moda kot dušna potreba, drugi pa presedljajo in se oprimejo proze in obrode dobre sadove. To pa je pri vseh tistih naravah, ki čutijo v sebi resnično sveti ogenj, radost in veselje do leposlovja, ki ne čakajo vzvodov odzunanaj, ampak jih dobe v svojih srcih. In kdor čuti ta ogenj, kdor ga nosi v prsih, on pojde naprej — in bo dosegel, kar se mu doseči da — pesem — ali prozo.

Najprvo, če govorimo o prozi, je treba pregnati zbeganost o pojmu proze. Proza je — nevezana beseda v pismu ali govoru. Vse, kar se torej na svetu razodene z besedo, je proza v širšem pomenu: Tudi recept zdravnikov, razglas obsodbe, terjatev davka — reči, ki imajo s poezijo kaj malo opravka.

Proza v ožjem pomenu — je pa takisto poezija, kakor ona, ki ima le to nebitveno razliko, da je beseda merjena — in vezana, dočim v prozi tega ni. Vse drugo pa, kar potrebuje pesnik-stihotvorec — potrebuje tudi pesnik-prozaik. Oba namreč imata isto nalogo, da dogodke in pojave — psihične in fizične — ki srečavajo in tvorijo človeško življenje, z besedo tako opišeta, da je ta opis zmožen v bralcu ali poslušalcu vzbujati in roditi estetične užitke. Kakor hitro torej ti branje prozaičnega opisa ne vzbudi estetičnega užitka, resnične, čiste notranje zadovoljnosti, ampak vzbuja zoprnost, gnus, nizkotne nagone, dolgčas — potem tista proza nima s poezijo nobenega sorodstva in nobenega stika — tako delo ni literarno, ni leposlovno. Če pa nasprotno odgovarja zgoraj navedenemu namenu, potem ta proza ni več tista zaničevana, suhoparna dolgočasnost — ampak resnična poezija. Opozoril bi prav rad nakratko s tem na prozo-poezijo, ki jo posebno mladina rada prezira. — Pomnimo tole: Redno in splošno se prebira rajši — proza — nego pesem.

— Zares dobra pesem, ki jo človek bere dvakrat in desetkrat, pa je je vselej vesel — to je biser, to je dar božji — zato pa tako redka. — Vsled tega bi marsikdo, ki ima dar in zmisel za leposlovje, utegnil biti dober prozaist — dočim v pesmi ne bo nikdar prišel do praga onega hrama, kjer je zlati dom visokoletnih pegazov. Zato pa je potreba posvečati več ljubezni, več studija — poeziji-prozi.

Prvo vprašanje stavimo še: kaj naj piše začetnik prozaist? — Pred menoj leži pismo, iz katerega zveni lep slog, dosti duhovitosti — in tamkaj vprašuje mlad talent: kaj naj pišem?

Odgovarjam in pravim: Vse! Le zgrabi življenje, kjer — in koderkoli — povsod je interesantno — samo opiši in povej to, kar more vzbujati estetični užitek. Vsak življenjski dogodljaj, vsak vozel in vsako razvozlanje — vse pa nosi v sebi idejo — polno, filozofično resnico. To zadnje pa je zrno, — namreč ideja, misel! Zato oni, ki ima dosti bogastva idej — in misli — ne bo nikdar vprašal: kaj naj pišem? Še preveč ima snovi.

Toda misel imata tudi subi matematičar in slovničar. Pa tadva nista še pesnika. Tudi politiki imajo ideje, visoke in široke — pa niso zato še pesniki. Treba je k ideji obleke — oblike — besede. Potemtakem pride drugo važno vprašanje: Kako naj pišem?

Na to bi morda najbolje odgovoril tako-le: Kakor je komu dano in dodeljeno — če mu je sploh dano — tako naj piše in tako bo pisal do smrti. Ob tem „kako“ pride na dan individualnost, če ni pisatelj le smešni plagiator stila, besedi in porêkel. Francoz dobro pove: le stile c'est l'homme.

Seveda je tudi tu šola potrebna. Drugače ne bi bil zapisal že Aristotel nekaj *ABC* v svoji poetiki v tehle treh besedah: ἡθὴ καὶ πάθος καὶ πράξις: slikanje duševnega razpoloženja, strasti, dejanj — ali notranje in zunanje življenje, to naj diha iz pisane, poetične besede. Če pa hočeš to videti in občutiti — opazuj! Opazuj intenzivno — pa ne kakor fotografski aparat — ampak kakor duša, ki išče vzrokov in zvez, ki sama iz sebe diha v okolico žarke luči in jo razsvetljuje, kateri duši je vsak pojav resničnosti krog nje element, katerega porabi za svoje poslopje poezije, ki ga zida v duši — z domišljijo. Torej opazuj in uživaj najbolj sam z vso dušo — in boš videl, uživali bodo tudi tisti, ki bodo brali. Iz tega opazovanja in uživanja se ti bo rešilo vprašanje po Tvoji individualnosti: kako! Kakor moreš, kakor Tvoj individuum — Tvoja osebnost narekava — če Ti sploh narekava.

To bodi kratek osnutek — za prozo:

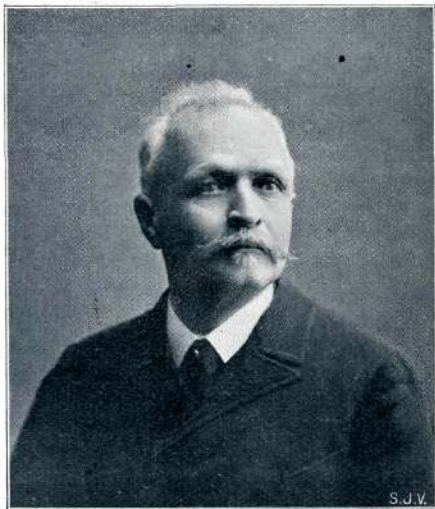
Kaj? Vse. — Kako? Kakor Ti je dano.

F. S. Finžgar.

To in ono.

† Profesor Josip Apih.

V 3. številki „Dom in Sveta“ je ostalo v Apihovem živopisu nekaj napak, ki jih tukaj popravljam. V opombi 2. pod črto stoji: „Ne 1885, kakor pravi Glaser.“ Glaser pa

† PROFESOR JOSIP APIH

ima IV., str. 167., letnico 1853, katera je tudi pravilna. Napake pa so v Glaserju in po njem deloma tudi v mojem spisu glede letnic, ki se tičejo razprav, kar sem za prejšnji list prepozno zasledil. Razprava o Velehradu je v „Ljubljanskem Zvonu“ l. 1885. (ne „Zvon“ l. 1877. in tudi ne 1875.). „Plem-

stvo in narodni razvoj“ je v „Ljubljanskem Zvonu“ l. 1887. (Ne „Zvon“ l. 1877.). Spis o židovstvu se nahaja v „Letopisu Matice Slovenske“ l. 1886. in ne v „Ljubljanskem Zvonu“ l. 1885. Razprave: „K zgodovini Popotnika“, „Statistika članov Matice Slovenske“ in „Statistična črtica dijaštva avstrijskih visokih šol“ se nahajajo zaporedoma v „Ljubljanskem Zvonu“ l. 1888., 1889. ter 1890. Nemški spisi, ki so objavljeni v „Österreichisches Jahrbuch“, se glase l. 1890. (str. 79–106): „Die Slovenen und die Märzbewegung von 1848“, l. 1892. (stran 174–208): „Die slovenische Bewegung im Frühjahr und Vor-sommer 1848“, l. 1894.: „Die Slovenen und der constituirende Reichstag 1848/49“, l. 1896.: „Die Slovenen und das österreichische Verfassungswerk von 1848/49.“ Spis v „Letopisu Matice Slovenske“ l. 1890. (ne 1892.) se glasi: „Deželni stanovni kranjski od 1818–1847.“ Razprave o ustanovitvi narodne šole na Slovenskem so objavljene v „Letopisu Matice Slovenske“ l. 1894. in 1895. V „Izv. M. K.“ II. je spis: „K zgodovini novomeške v 18. veku.“ (Ne 8. veku.) Končno naj še popravim, da je Apih maturiral 1. avgusta l. 1872. in ne 1. julija.

Dr. Fr. Kotnik.

~~~~~

Helena Keller.

Lansko leto umrli pisatelj-humorist, slavni Mark Twain, je rekel nekoč: „Dve največji čudi 19. stoletja sta Napoleon I. in Helena Keller.“

Helena Keller, rojena 27. junija 1880 v mestecu Tuscumbia v Alabami (v juž. delu Sev. Amerike), je bila prav zdrava in čvrsta deklica. Z 19 mesecev pa jo je huda bolezen vrgla na posteljo in jo pohabila za vedno. Vstala je, toda — slepa, gluha in nema. Njen oče Gašper Keller, bogat stotnik, je iskal dolgo pomoči pri zdravnikih-specialistih, rad bi bil dal vse svoje premoženje. Toda zastonj! Čudežev delati tudi